

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.ф.н. Марияна Цибранска-Костова, Институт за български език “Проф. Л. Андрейчин” на Българската академия на науките

за дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

в област на висше образование 2. Хуманитарни науки. Професионално направление

2.1. Филология. Научна специалност „Български език“ (история на българския език)

Автор: Магдалена Стефанова Абаджиева

Тема: Павликянската книжнина от XVIII в. в историята на българския език

Научен ръководител: проф. д.ф.н. Марияна Цибранска-Костова

Участието ми в НЖ по обявената процедура се определя от законовите изисквания на ЗРАСРБ и произтичащите от него разпоредби на Правилника на БАН и Вътрешния правилник на Института за български език „Проф. Л. Андрейчин“ като научен ръководител на редовната докторантка Магдалена Стефанова Абаджиева в периода 01.10.2012–01.10.2015 г. Понастоящем М. Абаджиева работи като асистент в Секцията за история на българския език в ИБЕ. Дисертантката е представила в определения от закона срок пълен комплект документи, който включва: дисертационния труд; автореферат; справка за приносите на труда; списък на публикациите и необходимите административни документи за докторантурата и за отчисляването от нея с право на защита. Протоколът от предварителното обсъждане на труда, проведено на 30.06.2017 г. при разширен състав на първичното звено, показва, че с пълно мнозинство присъстващите хабилитирани лица приемат предварителната апробация на труда *Павликянската книжнина от XVIII в. в историята на българския език* за успешна и насочват труда за публична защита с някои препоръки по оформянето му.

В откритата процедура за придобиване на образователната и научната степен „доктор“ М. Абаджиева участва със следните материали: дисертация (474 страници от основен текст, библиография и приложение); автореферат от 57 стр; справка за общо 10 публикувани статии и участие в 6 научни форума. По наукометричните показатели нейната научна и публикационна дейност не просто съответства, но дори превишава нормативните изисквания пред докторантите. Това ми позволява да премина към съдържателната страна на рецензирания труд, приложената изследователска процедура за постигане на целите и задачите в него и личните приноси на докторантката.

Дисертационният труд *Павликянската книжнина от XVIII в. в историята на българския език* е на актуална тематика, тъй като се вписва в поредица от интердисциплинарни изследвания върху историята, литературата, етноконфесионалната специфика и диалектите на българските павликяни католици. Те зачестиха след демократичните промени с въвеждането

на нови изследователски подходи към другостта, различieto и маргиналността на фона на преобладаващите културни и книжовни явления в българския духовен живот в диахрония и синхрония. Тук бих искала специално да отбележа, че темата бе подбрана с личното участие на докторантката и поради декларирания от нея интерес към феномена. Смятам това за положителна практика в екипната работа на научен ръководител и докторант. Най-важните приноси на труда според мен са:

1. Доброто съчетаване на теоретични постановки и конкретна практическа работа. От една страна, изследването се фокусира върху един ръкопис на Петър Ковачев Царски – основен представител на католическото духовенство през XVIII в., от друга – той е поводът за формулирането на постановки за особеностите на католическата книжнина от цял един период и за връзката ѝ с историята на българския език. За разлика от XVII в., когато българите католици създават литература на италиански, латински и т. нар. илирийски език, през XVIII в. образците са вече предимно на народен език. Мотивите за избора на ръкопис НБКМ 778 от 1773 г. са изложени отлично. Самият ръкопис е представен с подробен и много по-пълнен опис в сравнение с известното досега, а приложението на наборния му текст (напълно подготвен за издание, но само частично включен за нуждите на дисертацията) се прави за пръв път. Към писмения текст е приложен ясно дефиниран обем от задачи, с които да се постигне основната цел – да се впише, интегрира в книжовния процес изолираната за дълъг период книжнина на българите католици и да се очертаят нейните езикови признаци. Тезисното изложение и яснотата на мисълта на авторката са определено предимство при осмислянето им.

2. Прегледна структура в съответствие с изискванията за оформяне на дисертация и убедителна за издържаността на проведената изследователска процедура. Трудът е структуриран в увод, четири глави, обширна библиография и приложение – безспорен научноприложен резултат. Абаджиева не е подхождала към текста на Петър Ковачев като към основа за написването на нова история на българския език, а е подбрала характерни черти според предварително зададена концепция. Затова основните ѝ наблюдения са върху правописа, фонетичните черти на жив говор, които стоят зад избора на определени графеми, и върху лексиката. Смятам, че именно във втора глава, озаглавена *Фонетични и правописни особености на ръкопис НБКМ 778*, дисертантката постига най-органичен синтез на езиков материал и постига най-големи приноси. Това е най-обемната глава (с. 51–с.105) и център на труда. Самият факт, че католическата книжнина от XVIII в., респективно Петър Царски, използва латиница вместо кирилица за запис на българска реч от епохата, примесена с чуждоезикови влияния, е достатъчно привлекателен за езиковеда, а и не само. Абаджиева е извела отлично алгоритъма за разчитане на използваната латиница; забелязала е много нови явления, като например умлаутите, начините за отразяване на специфични звукове в турцизми и др. Намирам за убедителни анализите ѝ на редица явления и особено спорния въпрос за прехода *e-i* на с.101, в който тя спори с утвърдени мнения. В главата за лексиката тя е

интерпретирала различни явления: от влиянието на италиански и хърватски до български диалектни лексеми и множество типични за епохата турцизми, които са истинско богатство за българската историческа лексикология.

3. Един от най-съществените приноси на Абаджиева е последвателното придържане към определена терминология и дори налагането ѝ в съвременните изследвания върху книжнината на българите католици. Така например тя влага точно и подходящо за Петър Ковачев съдържание в термина *идиолект*, както според мен трябва да наричаме собствената смесена езикова система на католическите автори. Абаджиева мотивира и утвърждава термините *католическа литература/литература на българите католици* с уговорката, че *павликянската книжнина* от XVIII в. е част от този литературен процес и за нейното означаване по-точното определение е *католическа литература на новобългарски език*. Друг теоретичен принос са доказателствата, че тази книжнина може да се подведе под термина и е сходна с феномена *книжовен език на народна основа*. Фактът, че теоретичните въпроси залегнаха още в първите публикации на авторката, позволи те вече да се приемат в научното пространство и да се цитират.

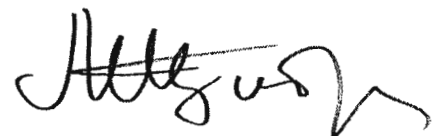
При бъдещо публикуване на дисертацията като книга, ако пожелае, авторката би могла кратко и ясно да очертае някои основни морфологични характеристики, за да удовлетвори силния интерес към цялостната езикова система на Петър Ковачев и неговия ръкопис; да задълбочи сравненията с други явления (езика и книжнината на банатските българи). Един от тях е самият новооткрит ръкопис на книжовника, който авторката използва. Всичко това обаче не може да се вмени като недостатък на настоящия труд и е само заявка за бъдещите изследвания на М. Абаджиева.

Авторефератът отразява точно съдържанието на дисертацията. Научните приноси са добре открити. Може да се съжалева обаче, че авторката не е посочила в него публикациите си, а вместо това е привела дълъг списък на използваната литература.

В заключение смятам, че предложеният дисертационен труд *Павликянската книжнина от XVIII в. в историята на българския език* по тематика, обем и изпълнение съответства на критериите за дисертабилност и съдържа научни и научноприложни приноси, които ми дават основание да гласувам положително на *ас. Магдалена Стефанова Абаджиева да бъде присъдена образователната и научната степен "доктор"* в област на висше образование 2. Хуманитарни науки. Професионално направление 2.1. Филология. Научна специалност „Български език“ (история на българския език).

01. 08. 2017 г.

Изготвил становището:

/проф. д.ф.н. М. Цибранска-Костова/